

**Учнівські дебати як спосіб розвитку критичного мислення
старшокласників на уроках суспільствознавчих предметів**

О. В. Зима,

директор тренінгової компанії «Технологія успіху»,

здобувач лабораторії суспільствознавчої освіти

Інституту педагогіки НАПН України

e-mail: olenazyma@gmail.com

Постановка проблеми. Сьогодні основними цілями освіти є не тільки надання знань, формування умінь і навичок, але й забезпечення розвитку базових компетентностей учнів, де критичне мислення сприяє самостійному свідомому осмисленню дійсності. На думку американського мислителя Джона Дьюї, фундаментальна мета сучасної освіти полягає не в простому надаванні учням інформації, а в тому, щоб розвивати саме критичний спосіб їхнього мислення. Критичне мислення має пронизувати весь зміст освіти, втілюватися на рівні підходу в усі шкільні предмети. З огляду на це, до навчальних програм мають бути включені суперечливі й дискусійні питання, гострі проблеми.

Аналіз досліджень з питання. Приєднаємося до поширеної в науковій літературі думки про те, що найкраще стимулюють розвиток творчості, ініціативи, самостійне і критичне мислення тих, хто навчається, активні та інтерактивні технології. Відповідно, дебати в процесі навчання можуть розглядатися як одна з ефективних педагогічних технологій [2, 16].

Зауважимо, що нині дебати широко представлені в програмах навчальних закладів США, Канади, Великої Британії та інших країн Європи і Азії як окремий предмет, факультатив або як частина курсу з комунікацій чи ораторського мистецтва. Вони розглядаються як ефективна педагогічна технологія і використовуються на уроках різних предметів, де

зміст навчання потребує обговорення суперечливих тем. Окрім того, дебати одна з найпоширеніших форм позакласної діяльності – шкільні та студентські турніри у всьому світу, міжнародні чемпіонати, дебатні організації, які об'єднують сотні шкільних клубів, підтримка дебатного руху національними урядами, громадськими і міжнародними організаціями – все це свідчить про їх популярність і значний потенціал для інтелектуального розвитку молоді.

Наголосимо, що в Україні дебати понад десять років поширюються як програми для старшокласників і студентів з метою організації дебатних змагань, але через недостатню до них увагу в суспільстві неможливо до кінця зрозуміти та побачити їх освітні можливості. У педагогічній літературі і пресі більше уваги звертається на те, як організувати дебати, тобто на сам процес дебатів, і недостатньо акцентується на тому, навіщо їх застосовувати, як це відповідає освітнім цілям конкретного уроку, які позитивні результати здобудуться з огляду на навчання, виховання і розвитку старшокласників.

Постановка завдання. На нашу думку, дебати можна розглядати як ефективну можливість для розвитку критичного мислення, формування громадянської компетентності та пізнавальної активності учнів. Розглянемо цю технологію з означених позицій.

Розпочнемо з поняття «дебати», що по-різному витлумачується в літературі. Так, американські вчені Альфред Шнайдер і Максвелл Шнурер в посібнику для вчителів «Навчання через дебати: різноманіття поглядів» під дебатами розуміють спеціально організований, чітко структурований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми. Цей різновид публічної дискусії учасники дебатів спрямовують на переконання у своїй правоті третьої сторони, а не одне одного. Саме тому вербальні і невербальні засоби, що використовуються учасниками дебатів, мають на меті отримання певного результату – формування у слухачів позитивного враження від власної позиції [11, 28].

Остін Фрілі і Девід Стейнберг (Freeley A. & Steinberg D.) у виданні «Аргументація і дебати: критичне мислення для аргументованого прийняття рішень» розглядають дебати як процес дослідження і переконання; пошук вмотивованого судження про пропозицію. Вони вважають, що люди можуть використовувати дебати, щоб досягти власного розуміння; можливо, особи або групи використовують їх, щоб змінити спосіб мислення інших [14, 6]. На їхню думку, дебати означають процес розгляду різних точок зору та вироблення суджень з певної теми, щоб за допомогою обговорення дійти рішення на власний розсуд або переконати інших погодитися з ними. Вони зазначають, що «дебати як вправи, які використовуються в класі, і як метод мислення і поведінки унікально забезпечує розвиток кожного з цього набору навичок. Починаючи з класичних часів, дебати були одним з кращих методів вивчення і звернення до принципів критичного мислення [14, 4]».

Ми приєднуємося до висловленої позиції, й під дебатами розуміємо спеціально організований, чітко структурований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми для переконання третьої сторони, а не одне одного.

Тепер зупинимося коротко на понятті «критичне мислення». У методичному посібнику для вчителів, розробленому фахівцями проекту Європейського Союзу «Громадянська освіта – Україна», критичне мислення розглядається як загальний підхід до розвитку мислення учнів в умовах модернізації освіти, за якого особлива увага приділяється вмінню сформулювати самостійні твердження або думки та їх ґрунтовній аргументації [2, 192].

На думку російського вченого В. Н. Брюшинкіна, під критичним мисленням слід розуміти послідовність розумових дій, спрямованих на перевірку висловлювань або систем висловлювань з метою з'ясування їх невідповідності прийнятим фактам, нормам або цінностям [1].

Відповідно до думки Метью Ліпмана, критичне мислення є «майстерним відповідальним мисленням, що дає змогу людині формулювати надійні вірогідні судження, оскільки воно а) ґрунтується на критеріях, б) є таким, що самокоригується, та в) є чутливим до контексту [3, 18]».

А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер, автори посібника «Технології розвитку критичного мислення учнів», акцентують увагу на важливості добору завдань і запитань для процесу мислення в цілому, і для формування навичок мислення високого рівня зокрема. Дослідники зазначають: якщо ми ставимо завдання для розвитку мислення й умінь, то це означає, що увагу спрямовано не тільки на те, що вивчається, але й на те, що учні можуть робити з вивченим: які розумові операції вони здійснюють, як взаємодіють і спілкуються. Завдання мають ставитися не тільки щодо того змісту, який вивчають учні, але й стосовно особливостей процесу вивчення, а також прийомів мислення, дослідження та спілкування, якими учні навчаються користуватися в ході уроку [9, 146].

Розкриваючи процес навчання критичного мислення, А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер указують: «Учителі моделюють процес мислення та підтримують учнів, коли вони розповідають про свої стратегії мислення. Учителі демонструють, як можна мислити критично, коли вони на своїх уроках не висловлюють думки й ідеї так, начебто все, що виходить із їхніх вуст, є істиною в останній інстанції, а формулюють ідеї обережно, обґрунтовано та звертаючи увагу на певні умови, заохочують поважати різні точки зору. Учнів влаштовує відкрите обговорення один із одним. Вони дізнаються не тільки про ідеї одне одного, а й про особистий хід міркувань – аргументування ідей [9, 16]».

Дослідник Гарі Риболд (Rybold Gary) вважає, що критичне мислення – це мислення про те, як ми мислимо. Це процес запитання і віднаходження відповіді, а також – намагання зрозуміти, як і чому ви дійшли висновку, що робити слід саме так, а не інакше. Це необхідна

навичка для дебатів, тому що дебатери повинні планувати, що вони говоритимуть, очікувати відповіді іншої команди та обмірковувати аргумент, який спростував би аргумент іншої команди [16, 74].

У контексті нашого дослідження під критичним мисленням розумітиметься здатність людини аналізувати й оцінювати інформацію, спираючись на переконливі аргументи, вміння обирати найефективніші шляхи розв'язання проблем, усвідомлюючи власну відповідальність. Тобто, це такий спосіб мислення, який впливає на власну поведінку та прийняття виважених рішень.

Тепер розглянемо детально роль дебатів у процесі навчання учнів. Ліпман вказує, що вміння мислити передбачає володіння певними прийомами, що в сукупності створюють перевірену на практиці ефективну методологію опрацювання інформації [9, 16]. Це означає, що у навчання дебатам включаються такі завдання, розв'язання яких потребує мислення вищого рівня, а навчальний процес має бути організований як дослідження учнями певної теми шляхом інтерактивної взаємодії між ними.

На думку А. Шнайдера і М. Шнурера, дебати створюють потенціал для розвитку незалежних, вільних думок і діалогів. Їх не можна легко контролювати, керувати ними, адже цей процес передбачає активне мислення учнів. З використанням дебатів класні кімнати стають надзвичайно важливим місцем для навчання учнів інтелектуальних навичок виживання [11, 25].

Дослідниця Мелісса М. Вейд у передмові до американського видання книги «Навчання через дебати» підкреслює, що А. Шнайдер і М. Шнурер акцентують увагу, передусім, на сильних аспектах спільної відповідальності у класі. Відкриття нових ідей і дослідження теми дає змогу зростати як індивідуальній, так і груповій відповідальності за навчання. Вчителі й учні працюють разом у такий спосіб, що заохочує партнерство для навчання. П. Фрейре називав таку співпрацю стежкою до

вільного навчання, що заохочує учнів до демократичного діалогу та критичного мислення [11, 17].

Відповідальність вимагає, щоб учні були вмотивовані для обговорення проблем, а не намагалися уникнути цього розв'язання. Вони мають працювати разом, щоб досягти консенсусу, навіть, якщо це «згода не погоджуватися».

На думку О. І. Пометун, така здатність до співпраці є найважливішою умовою критичного мислення, оскільки вона підтримує діалог, спільну мету та взаємне вивчення цінностей [9, 9]. Взаємодія учнів у дебатах сприяє їхній здатності до самопізнання та самоусвідомлення себе як особистості і піднімає учнів на вищий рівень розвитку порівняно з однолітками, які не навчаються дебатам.

Отже, дебати допомагають учням поліпшити навички переконувати і навчитись відповідальності, пов'язаної з цим вмінням, адже сама концепція дебатів ґрунтується на переконанні аудиторії та умінні оперативно й глибоко відповідати на аргументи [11, 63]. Завдяки тому, що учні відповідальні за власні виступи, вони активніше залучаються до навчально процесу, і, чого не усвідомлюють багато педагогів, така мотивація поширюється на багато інших форм діяльності класу [11, 68]. Тож дебати розвивають здатність бути переконливими і відповідальними, залучають старшокласників до активного навчання.

Окрім того, дебати як педагогічні технологія передбачають вміння учнів формулювати самостійні судження. Це означає, що їхнє мислення спрямоване на творчу мисленнєву діяльність, а не на відтворення інформації, що базується на жорстких алгоритмах і стереотипах. Виходячи з того, що судження є формулюванням думок, оцінок або висновків, М. Ліпман стверджує, що воно включає розв'язання проблем, вироблення рішень, опанування нових понять [3, 18]. Навчання учнів формуванню таких суджень дає їм змогу робити не тільки моральний вибір та бути відповідальними за власні думки і рішення, але й сприяє їхньому

інтелектуальному розвитку та незалежності. Саме тому дебати мають потенціал для розвитку свободи тих, хто навчається, допомагаючи їм думати самостійно, виходячи за рамки курсу, який викладають учителі [15, 19].

Зазначимо також, що критичне мислення спирається на критерії – положення, що їх бере до уваги критично мисляча людина й оцінює у процесі аналізу чи критики. До таких критеріїв М. Ліпман відносить стандарти, закони, підзаконні акти, правила, регламенти, інструкції, приписи поведінки, вимоги, умови, обмеження, конвенції, норми, ідеали, мету, наміри, результати перевірки, експериментальні дані, методи, процедури тощо. Тож критично мисляча людина має чітко уявляти структуру власної аргументації, а її міркування, суттєві для конкретного дослідження, мають бути доступними для аудиторії.

Зазначимо, що дебати якраз навчають учнів аргументації, адже основою для побудови позиції ствердження чи заперечення є вміння виробляти переконливі аргументи, що спираються на докази. Загальновідомо, що аргументація – це серцевина дебатів, тому в методичній літературі широко представлені техніки та прийоми побудови аргументів. На думку О. Фрілі та Д. Стейнберга, аргументація – це міркування, представлені в процесі спілкування між людьми, ціллю яких є обґрунтування фактів, поглядів, ставлень і цінностей [14, 1]. Визначаючи основні цілі аргументації і дебаткування, Вільям Фостер (Foster William) відносить до них навчання громадян бути, по-перше, гострими, переконливими і активними мислителями, а, по-друге, вони мають бути лідерами, безстрашними, здібними, відданими, й найголовніше – чесними [13, 308].

У ракурсі розгляду проблеми впливу дебатів на розвиток критичного мислення учнів, важливо пам'ятати, що дебати – це публічна подія, акт спілкування з аудиторією. Саме тому, якщо промовці володіють ораторським мистецтвом, то аргументи будуть почуті й більш зрозумілі.

Хоча суть аргументів є надзвичайно важливою, утім, ті, хто їх подає, мають висловлюватися так, щоб їх суть стала зрозумілою для аудиторії [8, 74]. Це дає змогу нам зробити висновок про те, що участь в освітніх дебатах навчає старшокласників навичок ефективної словесної комунікації, адже в ході обговорення вони вчаться відстоювати свої позиції публічно, й для досягнення успіху мають передати свої знання одноліткам у переконливій і доступній формі.

А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз і Д. Макінстер зауважують, що «оскільки акт навчання змінює наші старі ідеї та розширює здатність пізнавати нове, то вчителям варто залучати учнів до рефлексії того, чого вони навчилися, дослідження причин і наслідків, пошуку можливостей його корисного застосування та модифікації старих уявлень з вивченої теми [9, 12]».

Нам імponує думка дослідниці О. М. Франківської про те, що технологія дебатів сприяє розвитку рефлексії у школярів, адже осмислення в дебатах необхідно на кожному з його етапів: на етапі підготовки, обробки інформації і побудови аргументів, на етапі безпосередньо самих дебатів та після їх завершення з метою аналізу, корекції й оцінювання [10].

В іншій площині розглядають роль дебатів у формування критичного мислення О. Фрілі і Д. Стейнберг. Перший розділ свого посібника «Аргументація і дебати: критичне мислення для аргументованого прийняття рішень» вони присвячують критичному мисленню, визначаючи його як вміння аналізувати, заперечувати й захищати ідеї; міркувати, застосовуючи індукцію і дедукцію, досягати висновків, що ґрунтуються на фактах або думках, але які базуються на надійних висновках, чітких твердженнях знань про цінності [14, 1]. На їхню думку, дебати є методом критичного мислення і аргументованого прийняття рішення. Логіка їхніх міркувань є такою: життя вимагає від нас постійного прийняття рішень, і тому вміння їх виробляти є важливим процесом вибору серед різних варіантів дій або думок. Оскільки життя вимагає приймати ефективні

рішення, то здатність виробляти аргументовані та етично виважені рішення визначається вмінням критичного мислення, яке дає змогу аналізувати й оцінювати аргументи, поліпшує використання інформації та її оцінку.

Загальну схему зв'язку між дебатами та критичним мисленням дослідники вбачають такою: життя вимагає прийняття рішень → здатність приймати аргументовані рішення визначається критичним мисленням → критичне мислення дає змогу аналізувати й оцінювати аргументи → критичне мислення поліпшує використання інформації та її оцінку → навчати критичному мисленню і розвивати його – важливі ролі освіти → дебати навчають критичному мисленню [14, 4]. «Оскільки дебати вимагають, щоб слухачі й опоненти, які будуть заперечувати, порівнювали протилежні сторони, оцінювали їх, вони вимагають критичного мислення», зауважують дослідники [14, 6].

Оскільки критичне мислення виникає в учнів не просто завдяки навчанню їх навичкам та змісту, а розвивається тоді, коли вони вчаться будувати взаємозв'язки між думками, дебати, на думку Альфреда Шнайдера і Максвелла Шнурера, є одним з найбільш ефективних методів навчання критичного мислення. Отже, дебати вимагають активного учіння та змушують учнів бути готовими захищати свої інтереси, а підготовка до дебатів і власне дебати «заохочують» критичне мислення. Дослідники зауважують, якщо традиційні методи навчають учнів змісту і принципам, то дебати використовують ці знання та стимулюють учнів застосовувати їх як початок шляху до відкриття самих себе [11, 66].

Отже, учнівські дебати розвивають критичне мислення, адже вони не тільки створюють комфортну атмосферу для розвитку учнів, але й змінюють їхнє ставлення до життя, розвивають відповідальність, бажання самостійно керувати власними думками та поведінкою.

Нам видається важливою думка Ненсі Клаксон (Claxton Nancy), яка вважає дебати не лише освітньою методологією, а й невід'ємною частиною

наукових демократичних інститутів, починаючи з часів Стародавньої Греції [12, 9]. Отже, навчання і практика дебатів важливі для подальшого розвитку вмінь, необхідних для життя в демократичному суспільстві.

Зазначимо, що суспільствознавчі предмети як інваріантної, так і варіативної складових навчального плану, що викладаються в профільній школі (історія, правознавство, економіка, суспільствознавчі курси за вибором учнів), мають могутній потенціал щодо формування й розвитку в учнів окреслених умінь. Тож розглянемо використання дебатів як засіб формування критичного мислення учнів саме в процесі навчання таких предметів. Зазначимо, що, як правило, автори підручників із суспільствознавчих предметів окремо не зазначають в них питання (завдання, проблеми), що можуть обговорюватися за допомогою дебатів. Утім, саме в суспільствознавстві таких питань є досить багато.

Розпочнемо з вказівки на те, що технологія дебатів подана в низці курсів за вибором для класів суспільно-гуманітарного напрямку старшої школи.

Так, підручник для учнів 10 (11) класів «Права людини» (авт.: О. І. Пометун, Т. О. Ремех), укладений відповідно до програми «Права людини» (автори ті самі), практично після кожної теми містить завдання, які можна використовувати для проведення дебатів в класі [7]. Наведемо кілька прикладів.

На уроці з теми «Право людини на свободу асоціацій» після розгляду основних питань уроку: що таке асоціації, яку роль відіграють політичні партії в житті суспільства і держави та навіщо люди об'єднуються в громадські організації, для закріплення навчального матеріалу пропонується взяти участь у дебатах. Учні працюють над Завданням 2 – обговорюють у малих групах «Справу про ... заборону політичної партії» та шукають відповідь на основне дискусійне питання: Чи порушує такий закон міжнародні стандарти прав людини? Якщо так, то чому? [7, 115]. Пошук аргументів на захист стверджувальної чи заперечувальної позиції

спонукає учнів розглядати проблему з протилежних точок зору, розуміти важливість урахування інтересів представників національних меншин та різних верств населення, шукати виважені і компромісні рішення.

Вивчаючи іншу тему – «Право на свободу думки, совісті та релігії», – учням пропонується виконати у формі «швидких» дебатів практичне завдання: чи служитиме громадянин Z в армії. Відповідаючи на ключове запитання дискусії – «Чи вважаєте ви справедливим, що держава надає право на альтернативну військову службу лише громадянам із відповідними релігійними переконаннями? Чому?», старшокласники застосовують знання, здобуті в ході уроку, вчаться будувати аргументи, спираючись на національне і міжнародне законодавство [7, 97].

Отже, як ми бачимо, використання дебатів на уроках з курсу «Права людини» дає змогу, обговорюючи суперечливі питання, глибше засвоїти зміст курсу, усвідомлюючи сутність демократії та прав людини.

Окремо слід зупинитися на новому курсі за вибором для учнів профільних класів суспільно-гуманітарного напрямку «Основи критичного мислення» (авт. програми і підручника О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатіна, І. М. Сущенко, І. О. Баранова) [4; 5]. Як сказано в пояснювальній записці навчальної програми курсу, він спрямований на «розвиток в учнів умінь і навичок, особливо розумових, що дають можливість адекватно оцінювати будь-яку ситуацію і приймати ефективні рішення щодо життєвих проблем» [5].

Важливо вказати на те, що окремий розділ програми і підручника передбачає навчання аргументації та навичкам переконувати, вмінню працювати з інформацією і способам її оцінки, методам постановки запитань. Окремо зазначимо, що останній розділ підручника «Основи критичного мислення» передбачає підготовку та участь учнів у дебатах, отже, цей курс може розглядатись як практичний досвід навчання дебатам на уроках у старшій школі [4]. Учні вчаться «брати участь у різних видах

дискусій та дебатів, ефективно обстоюючи свою позицію, комплексно використовувати критичне мислення в різних ситуаціях [5]».

Висновок. Отже, застосування учнівських дебатів на уроках суспільствознавчих дисциплін дасть змогу розвивати критичне мислення у старшокласників та ефективно впливати на формування у них ключових компетентностей. Розкриття освітнього потенціалу дебатів і широке використання цієї педагогічної технології в навчальному процесі на уроках історії і правознавства ми розглянемо у наступній статті.

Література

1. Брюшинкин, В. Н. Критическое мышление и аргументация [Электронный ресурс] / В. Н. Брюшинкин // Модели рассуждения – 1. Режим доступа: http://ratio.albertina.ru/Mod_Ras/Mod_ras_1
2. Громадянська освіта : метод. посіб. для вчителя [Текст]. – К. : Вид-во Етна-1, 2008. – 194 с.
3. Ліпман, М. Чим може бути критичне мислення? [Текст] / М. Ліпман // Вісник програм шкільних обмінів. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – №27. – С. 17–23.
4. Пометун, О. І. Основи критичного мислення : навч. посіб. для учнів старш. кл. загальноосв. шк. [Текст] / О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатіна, І. М. Сущенко та ін. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 216 с.
5. Пометун, О. Основи критичного мислення: навчальна програма курсу за вибором для учнів профільних класів суспільно-гуманітарного напрямку [Текст] / О. Пометун, Л. Пилипчатіна, І. Сущенко та ін. // Історія України. – 2010. – №25-27 (665-667). – С. 5–18.
6. Пометун, О. Права людини. Програма курсу за вибором для профільних класів [Текст] / О. Пометун, Т. Ремех // Історія України, правознавство та інші суспільні дисципліни. – 2010. – №28 (668), липень. – С. 9–13.

7. Пометун, О. І. **Права людини: навч. посіб. для 10 (11) кл. [Текст]** / О. І. Пометун, Т. О. Ремех. – К. : Літера ЛТД, 2008. – 192 с.
8. Сущенко, І. **Дебати в школі. Як навчити учнів аргументації та публічного мовлення? : посіб. для вчителів [Текст]** / І. Сущенко. – Тернопіль : Астон, 2006. – 128 с.
9. **Технології розвитку критичного мислення [Текст]** / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз та ін. ; [наук. ред., передм. О. І. Пометун]. – К. : Вид-во «Плеяди», 2006. – 220 с.
10. Франковская, О. Н. **Развитие рефлексии у школьников через дебатную технологию [Текст]** / О. Н. Франковская // **Дебаты: проблемы, исследования и перспективы : сб.** – Рига : Пед. центр «Эксперимент», 2002. – 252 с.
11. Шнайдер, А. **Навчання через дебати: різноманіття поглядів [Текст]** / А. Шнайдер, М. Шнурер ; [адапт. перекл. з англ.]. – К. : БФ «Вчителі за демократію та партнерство», 2009. – 320 с.
12. Claxton, Nancy E. **Using deliberative techniques in the English as a foreign language classroom: a manual for teachers of advanced level students [Text]** / Nancy E. Claxton. – New York, NY : IDEA, 2008. – P. 1–180.
13. Foster, William Trufant. **Argumentation and debating [Text]** William Trufant Foster. – Boston, 1917. – P. 1–180.
14. Freeley, A. J. **Argumentation and Debate: Critical Thinking for Reasoned Decision Making [Text]** / A. J. Freeley, D. L. Steinberg. – 12th ed. – Belmont, CA: Wadsworth, 2009. – P. 1–531.
15. Michael W. Firmin. **Using Debate to Maximize Learning Potential: A Case Study [Text]** / Michael W. Firmin, Aaron Vaughn, Amanda Dye // **Journal of College Teaching & Learning. Volume 4, Number 1, January 2007.** – P. 18–30.
16. Rybold, Gary. **Speaking, Listening and Understanding: debate for non-native English speakers [Text]** / Gary Rybold. – New York, 2006. – P. 1 – 180.

UA У статті розглядаються учнівські дебати як педагогічна технологія через зміст критичного мислення. Аналізується освітній потенціал навчальних дебатів у розвитку критичного мислення учнів; з'ясовується ефективність їх використання для формування ключових компетентностей старшокласників у процесі навчання суспільствознавчих предметів.

Ключові слова: дебати, критичне мислення, суспільствознавчі предмети

RU В статье рассматриваются ученические дебаты как педагогическая технология через содержание критического мышления. Анализируется образовательный потенциал учебных дебатов в развитии критического мышления учащихся; обосновывается эффективность их использования для формирования ключевых компетентностей старшеклассников в процессе обучения обществоведческих предметов.

Ключевые слова: дебаты, критическое мышление, обществоведческие предметы

EN In this article student debates as pedagogical technology are examined through the notion of critical thinking. Educational potential of educational debates is analyzed in development of the critical thinking in students; efficiency of their use turns out to be in the forming of key competences in senior students in the process of social science studies.

Key words: debates, critical thinking, social studies.